

WORKSHOPHANDLEDNING FÖR
DEMOKRATIAMBASSADÖRER I TROSSAMFUNDEN

INNEHÅLL

Hej demokratiambassadör!	3
Vad betyder demokrati?	5
Demokratins utveckling	7
Mänskliga rättigheter	12
Tidiga idéer om mänskliga rättigheter	13
Olika typer av mänskliga rättigheter	14
Barnkonventionen	16
Religionsfrihet	19
Brott mot mänskliga rättigheter	22
Diskriminering	23
Sätt att påverka demokratin	24
Demokratins utmaningar	26
Fler materialtips	28

Text: Jana Jakob och Mona Nechma

Layout och illustration: Madelen Lindgren

Textgranskning: Stina Ramström

Utgivningsår: 2021

Hej demokratiambassadör!

År 1921 skedde ett viktigt skifte i Sverige. Det är året då kvinnor fick allmän rösträtt och som vi idag räknar som Sveriges första år som en demokrati. Röst-rättskampen drevs av folkrörelser som sedan 1800-talet kämpat för rättigheter som vi idag kan åtnjuta. Genom att organisera och utbilda sig fick människor möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Frikyrkorörelsen exempelvis spelade en avgörande roll för att vi idag har religionsfrihet.

Många tar för givet att alla vuxna medborgare får rösta i fria val, att vi får samlas i trossamfund och partier och att vi har religionsfrihet. Det är lätt att glömma bort hur ung och skör vår demokrati är och hur lång kampen har varit för att få de fri- och rättigheter som vi har idag i Sverige. Globalt sett har antalet demokratier minskat och endast 14 procent av världsbefolkningen lever idag i en liberal demokrati¹. Att vi i Sverige

får tillhöra denna minoritet innebär också ett ansvar för att värna om vår demokrati.

Att demokratin fyller 100 år innebär inte att den är fulländad eller färdig. Det är inbyggt i demokratins idé att den förändras över tiden, i takt med människorna och samhället. Den får inte tas för given, demokratin måste ständigt underhållas och utvecklas.

Vi är därför glada att du vill ta dig an uppdraget som demokratiambassadör! Den här handledningen är till dig som ska hålla en workshop om demokrati och mänskliga rättigheter i ditt trossamfund, din församling eller din förening. Den följer Power-Point-presentationen, som finns på olika språk, och tar dig steg för steg genom din workshop.

Lycka till i ditt viktiga uppdrag som demokratiambassadör!

¹“Autocratization Turns Viral – Democracy report 2021”, V-dem Institute, 2021.

UPPLÄGG WORKSHOP

Tid Cirka två timmar. Kom ihåg att ta en paus efter en timme.

Anpassa din workshop

Workshopen blir bäst om du anpassar den till deltagarnas kunskapsnivå. Välj själv vilka delar du vill fokusera på och vilka övningar du vill göra – beroende på vilka frågor som är viktigast i ditt sammanhang och hur mycket tid du har.

Lyhörd och ställ frågor

Inkludera deltagarna i workshopen genom att ställa frågor och lyssna till deras behov. Stanna gärna upp under workshopen och fråga om alla hänger med och om det finns några funderingar.

Fördjupning Denna workshop är en grundläggande introduktion till demokrati och mänskliga rättigheter, men du hittar också tips på fördjupningsmaterial i handboken. Vill ni fördjupa er ännu mer inom en viss fråga kan ert studieförbund hjälpa till att anordna en kurs för församlingen. Hör av dig till SST om du behöver hjälp med att få kontakt.

Nu kan du sätta igång med din workshop

..... ENKÄT 1

För att få igång deltagarnas tankar kan du börja din workshop med att ställa några frågor. Be alla att ta fram sina mobiltelefoner och gå in på www.tinyurl.com/demokrati1

Alla svar är anonyma, det går inte att se vem som svarat vad. I slutet av workshopen kommer vi att återkoppla till frågorna för att se om svaren ändrats. Har du en PowerPoint på annat språk än svenska så finns frågorna översatta där. När alla har skickat in sina svar kan du be två eller tre personer att kort dela med sig av sina tankar.

Frågor

- **Tror du att du kan göra skillnad i/påverka demokratin du lever i?**
- **Vore det bra om Sverige bara styrdes av experter?**
- **Vore det bra om Sverige hade en stark ledare som inte behövde bry sig om riksdagen/valen?**
- **Tycker du att det finns hot mot demokratin i Sverige?**

Denna övning ska vara kort, så det kan vara en bra idé att be dem som vill berätta att fatta sig kort.

Vad betyder demokrati?

Demokrati betyder "folkstyre". I en demokrati är det alltså folket som har den politiska makten. Men demokrati handlar om mer än ett lands styrelseskick. Den innefattar även demokratiska värderingar, till exempel yttrandefrihet, religionsfrihet, alla människors lika värde och en mångfald av åsikter. Hur demokratier styrs i praktiken kan skilja sig åt, men det finns några kännetecken som är grundläggande i en fungerande demokrati:

Folket styr genom fria val

Eftersom alla medborgare i praktiken inte kan vara delaktiga i alla beslut har vi en representativ demokrati i Sverige. Det betyder att väljarna röstar fram politiker till riksdagen samt kommun- och regionfullmäktige vart fjärde år, som fattar beslut åt oss. Val till Europaparlamentet hålls vart femte år. Alla väljare har en röst per person och ingen kan tvingas att rösta på ett visst parti.

Majoriteten bestämmer

Majoritetsprincipen innebär att det förslag som får flest röster vinner en omröstning. Principen används i de allmänna valen och när politiker ska fatta beslut i riksdagen,

Europaparlamentet och i kommuner och regioner. Samtidigt betyder det inte att majoriteten får bryta mot demokratins principer, såsom minoriteters rättigheter. Hur väl minoriteters åsikter och rättigheter beaktas är ett bra mått på hur väl demokratin fungerar.

Folket har fri- och rättigheter

Sveriges grundlagar garanterar alla medborgare rösträtt, yttrandefrihet, religionsfrihet, mötesfrihet och ett stort antal andra politiska fri- och rättigheter.

Folket använder sina rättigheter

Cirka 85 procent av de svenska väljarna brukar rösta i riksdagsvalet.

Rättssäkerhet och likhet inför lagen

Svenska domstolar är självständiga i förhållande till de politiska makthavarna. Domstolarna dömer endast efter gällande lagstiftning och alla medborgare har rätt till en objektiv, opartisk och rättvis rättegång. Även politiker och andra makthavare måste följa lagarna.

Respekt för mänskliga rättigheter

Alla människor ska räknas som jämlika i Sverige, oavsett kön, könsöverskridande identitet, hudfärg, religion, sexuell läggning, funktion eller ålder. Våra mänskliga rättigheter försäkras bl.a. genom Sveriges grundlagar och särskilda lagar mot diskriminering och hatbrott.

En fungerande statsförvaltning

I Sverige finns statsförvaltning med polis, domstolar och myndigheter som ska upprätthålla ordningen och genomföra det som våra folkvalda politiker beslutar².

² "Demokratin i samhället", Sveriges riksdag, 2020.

Demokratis utveckling

..... FILM

Visa filmen "Demokratis genombrott : En resa genom vår demokratis historia", Sveriges riksdag:
https://www.youtube.com/watch?v=WcdnmZXJ_HM

Många av oss tar för givet att alla vuxna medborgare får rösta i fria val, att vi får starta egna trossamfund och partier och att vi har religionsfrihet. Det är lätt att glömma bort hur ung och skör vår demokrati faktiskt är. Tack vare ett stort antal människor som har kämpat hårt under en lång tid får vi idag leva i en demokrati som värnar om mänskliga rättigheter. Vår moderna demokrati har funnits i 100 år. Men kampen har pågått längre än så.

För att förstå hur lång och tuff kampen för demokratin varit ska vi kika på några händelser som varit avgörande för var vi är idag. Tanken med det här avsnittet är inte att du ska gå igenom varje årtal. **Väl istället ut fem årtal som du tycker är viktiga för att förmedla att demokratin inte skapades över en dag**, utan att det varit en lång process som fortfarande är i utveckling.

Tidslinje på nästa sida! ▶

1809 Maktindelning

Under 1800-talet spred sig tankar om alla människors lika värde över världen. Revolutioner och frihetskrig bröt ut. Folket krävde större frihet och ökat politiskt inflytande. 1809 infördes en ny regeringsform (grundlag) som slog fast principen om maktindelning, efter att kung Gustav IV Adolf avsatts genom en statskupp. Riksdagen fick mer makt och domstolarnas självständighet ökade, vilket inskränkte kungens makt. Dessutom inrättade Sverige som första land i världen en justitieombudsman, JO. Till JO kunde medborgarna vända sig med klagomål på myndigheterna. Ändå fortsatte kungen att styra landet och det gamla systemet med fyra stånd och adelns särskilda privilegier fanns kvar.

ADEL
PRÄSTER
BORGARE
BÖNDER

1200-talet och framåt Ett ståndssamhälle

Under drygt 600 år präglades kungariket Sverige av ett ståndssamhälle med en sträng social ordning. De fyra stånden adel, präster, borgare och bönder samlades i ständsriksdagen. De hade olika uppgifter, privilegier och rättigheter. Kungen och till viss del adeln styrde landet och hade de största privilegierna. De flesta invånarna tillhörde inget av stånderna. Kvinnor, fattiga, egendomslösa, och samer saknade helt politiskt inflytande. Längre fram gällde detta också romer, judar och katoliker.

1866 Tvåkammarriksdagen

Krav på ökad demokrati ledde till att det gamla systemet ersattes med en modernare tvåkammarriksdag. Detta innebar att valbarheten, rösträtten och den politiska makten i riksdagen inte längre var kopplad till de fyra stånden utan till enskilda personer.

Nu fick även fler män rösträtt, men bara de som hade tillräckligt hög inkomst och förmögenhet. I kommunvalen var rösträtten graderad, vilket betydde att ju rikare en man var desto fler röster hade han, en person kunde ha flera tusen röster.

Slutet av 1800-talet/ början av 1900-talet Folkrörelser

Eftersom så många människor var utestänga från den politiska makten började de organisera sig på annat sätt. Folkrörelserna växte fram och mobiliserade ett brett folkligt engagemang över hela landet. I början av 1900-talet samlades många människor i bland annat väckelse-, nykterhets-, arbetar-, rösträtts- och kvinnorörelsen. Här betonades vikten av utbildning, ansvarstagande och ett skötsamt liv. Föreningar och frikyrkoförsamlingar vilade på demokratiska värderingar. Det hölls möten, debatterades, röstades och fördes protokoll – precis som i riksdagen. Men här fick både män och kvinnor vara med. På så vis var folkrörelserna inte bara ett sätt att skapa mening, kämpa för samhällsförändring och träffa nya vänner utan också viktiga demokratiskolor.

Tanken var att de som ägde mest och betalade mest skatt hade störst rätt att bestämma. Att fattiga, som inte ens betalade skatt, skulle få vara med och bestämma sågs som ett hot.

Ändå var det bara cirka fem procent av befolkningen som fick rösta. De flesta kvinnor stod fortfarande under förmyndarskap. Det innebar att de saknade rösträtt och många andra medborgliga rättigheter.

1911

Rösträtt infördes för alla män som fyllt 24 år, betalade skatt och hade gjort värnplikten. De som hade varit omhändertagna av fattigvården eller suttit i fängelse fick inte rösta.

Fortsättning på nästa sida! ▶

1945 Rösträttsåldern sänktes till 21 år. Rösträtt infördes även för personer som var arbetslösa eller levde på socialbidrag.

1944 Homosexualitet legaliserades. Tidigare var det straffbart att vara homosexuell i Sverige.

1921 Efter en lång kamp begränsades inte rösträtten längre av kön. Det brukar anses som demokratis genombrott i Sverige. Efter hundratals år med bara manliga riksdagsledamöter blev fem kvinnor invalda i riksdagen.

1948 FN antog deklarationen om de mänskliga rättigheterna.

1952 Religionsfrihet skrevs in i Sveriges lagstiftning. Före 1952 var alla svenska medborgare tvungna att tillhöra något trossamfund. Nu har alla rätt att tro på vad de vill eller att inte tro alls.

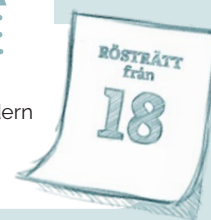
1974 Sveriges nuvarande regeringsform infördes. Kungens politiska makt avskaffades även formellt. Från och med nu har kungen endast ceremoniella och representativa uppgifter.

1979 Det är förbjudet att slå barn! Sverige var första landet i världen att införa förbud mot alla former av barnaga.

1977 Sverige erkände samernas status som ursprungsbefolkning.

1975 Rösträttsåldern sänktes till 18 år.

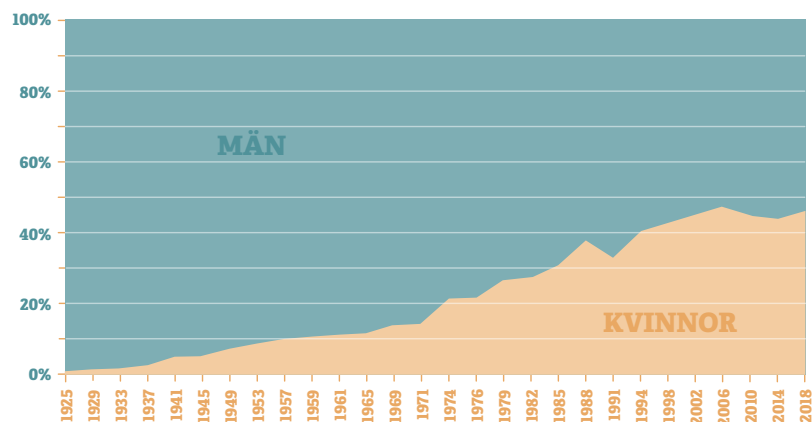
1989 Människor som tidigare omyndigförklarats (till exempel på grund av intellektuella funktionsnedsättningar) fick rösträtt.

2009 Diskrimineringslagen infördes. Den är till för att skydda människor från att behandlas sämre på grund av bland annat religion, kön, ålder eller sexuell läggning.

2020 Barnkonventionen blev lag i Sverige.³

Riksdagsledamöter efter kön 1925-2018

Som du ser har andelen kvinnor i riksdagen långsamt ökat under åren. Men aldrig någonsin har fler kvinnor än män suttit i riksdagen som ledamöter. Källa: SCB, 2019

³ Loc.cit.

FÖRDJUPNING

HEMSIDA – "Fira demokratin", Sveriges riksdag, omfattande sida med texter, filmer och gratismaterial: <https://firademokratin.riksdagen.se/>

FILM – "Drömmen om demokrati", Hej hej Sverige, om demokratis historia med text på 7 olika språk (9 min): <https://www.youtube.com/watch?v=Rorh8ApwlcA>

FILM – "Sveriges demokratisering", UR Play (19 min): <https://urplay.se/program/219629-historia-forklarad-sveriges-demokratisering>

STUDIEMATERIAL – "Demokratin behöver oss", SST:s material om arbetet med demokrati och MR i trossamfunden, kan beställas gratis: https://www.myndighetsst.se/download/18.cegbd811792c1017a4530f8/1623070007603/Demokratin_beh%C3%B6ver_oss_web,%202018.pdf

STUDIEMATERIAL – Riksdagens olika studiematerial, kan beställas gratis: <https://www.riksdagen.se/sv/bestall-och-ladda-ned/studiematerial/>

Mänskliga rättigheter

¶ I grund och botten handlar mänskliga rättigheter om värderingar och människosyn. Mänskliga rättigheter bygger på en övertygelse om att alla människor är födda fria och med lika värde. Varje människa har ett inneboende värde och därmed har alla samma rättigheter.⁴ ¶

1948 antogs FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som inleder med att slå fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. En bidragande faktor till att denna internationella överenskommelse kom till var de grova människorättskränkningarna som ägde rum under andra världskriget då miljontals judar, romer, personer med funktionsnedsättning, homosexuella och många andra mördades av nazisterna. Dessa grymheter gjorde det tydligt att man inte kunde lita på att enskilda stater skulle garantera efterlevnaden av mänskliga rättigheter för sina medborgare utan att detta var ett gemensamt ansvar.⁵

De mänskliga rättigheterna fungerar som ett kontrakt mellan en stat och dess invånare,

..... FILM

Visa filmen "Vad är mänskliga rättigheter?". Amnesty International Sverige:
<https://www.youtube.com/watch?v=8ZlA82nXYDo>

begränsar statens makt och slår fast vissa plikter som staten har gentemot varje människa. Om det behövs ska staten även skydda oss från andra människor, organisationer eller företag. Om en person diskrimineras, hotas eller utsätts för våld ska staten ingripa och skydda den utsatta. Regeringen har det yttersta ansvaret för att mänskliga rättigheter respekteras och främjas, men också alla andra offentliga aktörer som exempelvis myndigheter, kommuner och regioner måste arbeta i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Dessutom krävs ett fungerande rättssystem med poliser, opartiska domstolar, åklagare och advokater som förverkligar lagen, samt information och kunskap som gör människor medvetna om sina rättigheter.⁶

Tidiga idéer om mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna är universella, vilket betyder att de gäller alla människor över hela världen, oavsett land, kultur, religion eller specifik situation. De är även odelbara, vilket betyder att ingen rättighet är mer värd än en annan och att det inte går att välja bort vissa rättigheter.

Ibland kan man stöta på föreställningen att de mänskliga rättigheterna skulle vara en västerländsk idé som inte passar i hela världen. Men våra mänskliga rättigheter bygger på tankar som länge har funnits i många olika kulturer och religioner – att alla människor är födda fria och har samma värde och rättigheter.

Mänskliga rättigheter är alltså inte något som "uppfanns" i samband med att FN antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Kalifen Umars pakt till exempel och Medinakonstitutionen tillkom redan på 600-talet. Den innehöll ett antal rättigheter och skyldigheter för Medinas muslimska, judiska, kristna och hedniska samhällen.⁷ Två ytterligare exempel är den amerikanska frihetsförklaringen och den franska deklARATIONEN om de mänskliga och medborgerliga rättigheterna som antogs på 1700-talet. I nästan alla religioner hittar vi värderingar

som handlar om mänsklig värdighet, respekt för Guds skapelse, för medmänniskor, föräldrar och lärare eller förbud mot mord. Religiösa skrifter lyfter också ofta en skyldighet att stå upp för rättvisa och för de svaga. Naturligtvis förekommer skillnader mellan olika kulturer och religioner, men dessa får aldrig användas som ursäkter för kränkningar och diskriminering av vissa grupper.

Vad som däremot är viktigt att ha i åtanke när vi blickar tillbaka i historien är att samtidigt som idéer om människans fri- och rättigheter utvecklades begick västvärlden stora brott mot mänskligheten genom bland annat kolonialisering, erövring, slavhandel och utrotning av olika folkslag. Vi kan därför konstatera att även om det finns idéer om mänskliga rättigheter, så är det ingen garanti för att länder följer dessa i praktiken. Även föreställningen om att rättigheter skulle tillfalla alla människor oavsett vem man var är en relativt sen idé i Sverige, vilket också framkom tidigare i tidslinjen om demokratiens utveckling.

⁷ "Demokratin behöver oss", Myndigheten för stöd till trossamfund, 2018.

⁴ "Vad är mänskliga rättigheter?", Amnesty International.

⁵ Utdrag ur "Demokratin behöver oss", Myndigheten för stöd till trossamfund, 2018, s. 10.

⁶ "Vad är mänskliga rättigheter?", Regeringskansliet, 2018.

Olika typer av mänskliga rättigheter

När den allmänna förklaringen antogs av FN:s generalförsamling gjordes det enhälligt och i form av en deklaration. Det betyder att det då främst var en politisk viljeyttring snarare än ett juridiskt bindande regelverk. Senare har rättigheterna som finns i deklarationen förts in och vidareutvecklats i ett antal konventioner, vilka är bindande för alla anslutna stater. En majoritet av länder har anslutit sig till dessa konventioner, som tillsammans utgör ett ramverk för arbetet med de mänskliga rättigheterna. Ibland talar vi om att det finns olika typer av rättigheter som berör olika saker. Bland annat finns det:⁸

Medborgerliga och politiska rättigheter

Medborgerliga och politiska rättigheter handlar till exempel om rätten till liv och frihet, att inte utsättas för tortyr, att få rösta i fria val, få bilda föreningar och få uttrycka sig fritt; helt enkelt att staten inte får inkräkta i våra liv hur som helst, utan måste respektera varje människas frihet, delaktighet och självbestämmande.

Kvinnors rättigheter

De mänskliga rättigheterna gäller alla – oavsett kön. Och genom den så kallade Kvinnokonventionen har många stater lovat att de ska motverka alla former av diskriminering av kvinnor. Staterna som anslutit sig till konvention ska se till att kvinnor och män är lika inför lagen, har samma rättigheter i familjen och på arbetsmarknaden. Förlegade uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt ska motverkas. Kvinnor har också rätt att bestämma över sin egen kropp.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna handlar om till exempel rätten till arbete, sjukvård, utbildning och en rimlig levnadsstandard; alltså det som krävs för att varje människa ska kunna leva ett värdigt liv.

Minoriteters och urfolks rättigheter

Det finns idag ungefär 370 miljoner människor i världen som tillhör ursprungsfolk och de lever ofta under svåra förhållanden. De riskerar ofta att fördrivas från sina marker av stater eller företag och det finns många exempel på hur stater har försökt hindra ursprungsfolk från att tala sitt språk eller upprätthålla sina traditioner. Därför har FN antagit en speciell förklaring som ska skydda just ursprungsfolks rättigheter. I den slås fast att ursprungsfolk har samma rättigheter som alla andra människor.

HBTQI-personers rättigheter

Förbud mot diskriminering finns i alla konventioner och är en viktig utgångspunkt i skyddet av de mänskliga rättigheterna. De så kallade Yogyakartaprinciperna slår fast att sexuell läggning och könsidentitet är en viktig del av varje människas värdighet och aldrig får ligga till grund för diskriminering. Yogyakartaprinciperna har haft stor betydelse i arbetet för HBTQI-personers rättigheter runt om i världen.

Flyktingars rättigheter

Det är en mänsklig rättighet att få fly sitt land och söka sig till säkerhet för att där kunna lämna in en ansökan om asyl. Stater får alltså inte hindra någon från att göra det. En annan viktig princip är att varken myndigheter, eller någon annan, får skicka tillbaka en person till ett land där hen riskerar att avrättas, torteras eller att utsättas för andra allvarliga kränkningar av sina mänskliga rättigheter.

⁸ Utdrag ur "Vad är mänskliga rättigheter? – Internationella samarbeten", Amnesty International.

FÖRDJUPNING

LÄSNING OCH LÄNKAR – Regeringens hemsida om MR: <https://regeringen.se/regeringenspolitik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/vad-ar-manskligarrattigheter/>

UNDERVISNINGSMATERIAL – Amnesty skolas lektionsmaterial om MR: <https://skola.amnesty.se/lektioner/>

LÄSNING OCH AKTIVISM – Amnesty Sveriges hemsida: <https://www.amnesty.se/>

HANDBOK – Europarådets material för MR-arbetet med unga, på engelska: <https://www.coe.int/en/web/compass/home>

Barnkonventionen

Barnkonventionen ska säkerställa att alla barn ska behandlas med respekt och få komma till tals. Den handlar både om staternas ansvar, men också om föräldrars och familjens roll att skydda och upprätthålla barnets rättigheter.

Inom barnkonventionen finns det fyra grundprinciper som sätter grunden för hur vi ska tolka alla 54 artiklar som ryms inom konventionen. Grundprinciperna hittar vi i artiklarna 2, 3, 6 och 12:

- **Artikel 2** handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat, alltså undertecknat, den.
- **Artikel 3** anger att det i alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Begreppet "barnets bästa" är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

..... FILM

Visa filmen "Om barnkonventionen", UNICEF Sverige:
<https://www.youtube.com/watch?v=Bvt10uFh6Qc>

- **Artikel 6** understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.
- **Artikel 12** lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.⁹

⁹ "Barnkonventionen", Barnombudsmannen.

Alla länder som har ratificerat barnkonventionen är förpliktade att följa den. Det har bidragit till många förändringar, exempelvis har barnombudsmän tillsatts, lagar har reviderats i en mer barnvänlig riktning, barnrättsorganisationer har bildats och barnperspektivet har implementerats i fler verksamheter.

Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen dessutom lag i Sverige. Barnkonventionen förpliktigar i första hand staten att se till att lagarna följs, men även aktörer som staten har delegerat ansvar till (t.ex. myndigheter och kommuner) och aktörer som utför tjänster åt staten (t.ex. fristående skolor och sjukvårdsaktörer). Alla som arbetar inom dessa områden måste följa barnkonventionen.

Måste (...) föreningar följa barnkonventionen?

Barnombudsmannen svarar så här:

Barnkonventionen är tydlig med att staten huvudsakligen är ansvarig för att säkerställa rättigheterna i konventionen. (...) Föreningar är ofta ideella organisationer som inte utför uppgifter på uppdrag av staten. De är därför inte juridiskt sett direkt bundna att följa barnkonventionen. Däremot kan staten, kommuner eller regioner sätta upp kriterier för till exempel bidrag eller tillgång till lokaler, som leder till att (...) föreningen måste följa barnkonventionen.

För vuxna, med ansvar för barn och unga, finns det däremot ett moraliskt ansvar att sträva efter att säkerställa rättigheterna som finns i konventionen. Vuxna i ett barns närhet är också skyldiga att stärka barn i deras möjligheter att utkräva sina rättigheter.¹⁰

¹⁰ Utdrag ur "Frågor och svar inför att Barnkonventionen blir svensk lag", Barnombudsmannen, 2019.

Trossamfunden kan alltså spela en viktig roll i att främja barns rättigheter! Här är några förslag på vad ni kan göra:

- Fundera på om er verksamhet är i linje med barnkonventionen.
- Skriv in i era stadgar att ni följer barnkonventionen och fundera på hur ni kan göra det i praktiken.
- Ta fram rutiner som ger barn möjligheten att göra sina röster hörda och att påverka verksamheten.
- Utbilda styrelsen och andra ansvariga i Barnkonventionen, till exempel genom en webbutbildning (se fördjupningslänkarna). Här kan även ditt studieförbund hjälpa till.

Workshopen omfattar inte att gå igenom din församlings/förenings arbete med Barnkonventionen, men kanske ni vill bestämma er redan nu för att ta tag i frågan vid ett annat tillfälle?

FÖRDJUPNING

HEMSIDA – UNICEF:s omfattande hemsida med text, filmer och tips:

<https://unicef.se/barnkonventionen>
samt gratis utbildningsmaterial: <https://unicef.se/skolor/bestall-skolmaterial>

WEBBUTBILDNING – Barnombudsmannens digitala utbildning om barnkonventionen:

<https://www.barnombudsmannen.se/barnratt-i-praktiken/webbutbildning/>

PROCESSTÖD – för att utveckla verksamhetens barnrättsarbete och att leva upp till barnkonventionen. Riktat sig egentligen till kommuner, men fungerar även i trossamfunden:

<https://barnrattsresan.barnombudsmannen.se/for-kommuner-och-regioner/>

FILM – "Barns rättigheter", Hej hej Sverige, text på 7 olika språk:

<https://www.youtube.com/watch?v=LuO1OHH0vgw>

BOK – UNICEF:s gratis bok "Barnkonventionen och föreningsidrotten" ger praktiska tips till föreningar och passar i stora delar även i trossamfundskontext:

<https://unicefbutiken.se/produkt/idrottshandboken/>

Religionsfrihet

..... FILM

Visa filmen "Religionsfrihet", Myndigheten för stöd till trossamfund:

<https://myndighetensst.se/kunskap/religionsfrihet/resursdatabank-religionsfrihet.html>

Religionsfrihet innebär att alla har frihet att ha och utöva sin religion till exempel genom gudstjänst, bön, meditation, undervisning och ritualer. Religionsfrihet är en mänsklig rättighet och skyddar inte bara din rätt att tro, utan även din rätt att inte tro. Detta får inte begränsas. Däremot kan friheten att utöva din religion begränsas. Det betyder att du inte får utöva din religion om detta strider mot svensk lag. Svenska staten får bara begränsa religionsutövning om det är nödvändigt för att skydda allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Vilka omfattas av religionsfriheten?

- Människor med alla typer av religion/trosuppfattning.
- Människor med icke-religiösa övertygelser – såsom ateism.
- Vuxna och barn.

Vad omfattar religionsfrihet?

1. Frihet att välja, byta och lämna sin religion/trosuppfattning

För dig som individ innebär religionsfriheten en rätt att tro. Men även rätten att byta din tro eller lämna en religion. Den här delen av religionsfriheten brukar kallas den inre religionsfriheten och den får aldrig begränsas.

2. Frihet att utöva en religion/trosuppfattning

Religionsfriheten innebär en frihet att ensam eller tillsammans med andra få utöva sin religion och trosuppfattning. Det kan innebära att samlas till gudstjänst, bön eller meditation. Att utbilda sig eller lära andra om religion. Det kan handla om att fira högtider, äta viss typ av mat eller bära religiösa kläder och symboler. Rätten att utöva religion kan ibland begränsas. Det kan dock inte ske utan lagstöd och en begränsning får aldrig riktas bara mot en viss religion.

3. Skydd från diskriminering

Religionsfriheten innebär ett skydd mot diskriminering på grund av religion. Det innebär att du inte ska bli missgynnad eller sämre behandlad än någon annan på grund av din religion. Du ska inte som individ bli trakasserad på grund av din tro. Skyddet mot diskriminering innebär dock inte en rätt att slippa höra kritik mot din tro i det offentliga.

4. Frihet från tvång

Religionsfriheten innebär en frihet från tvång. Det innebär att ingen har rätt att tvinga sin tro på andra. Ordet tvång innebär att ingen i religionens namn kan tvinga dig att klä dig på ett visst sätt eller gifta dig med någon mot din vilja. Det innebär dock inte en rätt för andra att slippa se din tro i det offentliga rummet lika lite som det innebär en rätt för dig att slippa höra kritik emot den.

5. Föräldrarnas och barnens rätt

Religionsfriheten inkluderar både föräldrar och barn. Religionsfriheten innefattar en rätt för föräldrar att uppfostra barn i enlighet med sin egen religion precis som föräldrar har rätt att uppfostra sina barn i enlighet med sina övertygelser så länge det inte skadar barnet.

6. Vapenvägran

Europadomstolen har fastställt att religions- och övertygelsesfriheten innefattar en rätt att vapenvägra. Pacifism är en skyddad trosuppfattning.

7. Religionsutövning på arbetsplatsen

Religionsfriheten innefattar även ett ansvar för arbetsgivare att visa rimlig flexibilitet på arbetsplatsen. Vad som är rimligt kan dock variera utifrån både arbetsplats och arbetsuppgifter. En del arbetsgivare ger till exempel medarbetarna möjligheten att ta ledigt för att fira andra religiösa högtider än de som har en röd dag i kalendern om arbetsuppgifterna tillåter det.

Vad innebär INTE religionsfrihet?

- Att religioner har rätt till frihet från kritik.
- Att man får säga vad som helst i religionens namn.
- Att man har rätt att slippa se andra människors religionsutövning.
- Att religioner har rätt till sina anhängare.
- Att en person har rätt att kontrollera en annan persons religionsutövning.
- Att föräldrar har rätt att påtvinga religionsutövning utan hänsyn till barnets växande kapacitet att själv ta ställning.
- Att man får bryta mot andra mänskliga rättigheter genom att hävda religionsfrihet.¹¹

¹¹ Utdrag ur "Religion, religionsfrihet och trossamfund i Sverige". Myndigheten för stöd till trossamfund, 2016.

FÖRDJUPNING

FILMER OCH MER – Plattform om religions- och övertygelsesfrihet med bland annat åtta fördjupande filmer (på 14 olika språk):
<https://www.forb-learning.org/film-resources.html>

LÄSNING – SST:s resursdatabank om MR och religionsfrihet, häftet om religionsfrihet kan beställas gratis (på 5 olika språk):
<https://myndighetsst.se/kunskap/religionsfrihet.html>

Brott mot mänskliga rättigheter

..... FILM

Visa filmen "Hur kan du utkräva dina mänskliga rättigheter?", Amnesty i Skolan: <https://youtu.be/aTmicmDskIM>

Mänskliga rättigheter ska gälla alla människor i hela världen. I praktiken är det dock många som saknar ett skydd för sina rättigheter. Några exempel på brott mot de mänskliga rättigheterna är tortyr, människohandel, diskriminering och begränsningar av rätten till privatliv. Detta finns exempel på runt om i hela världen. Tortyr förekommer exempelvis i Syrien och Nordkorea. Begränsningar i rätten till privatliv ser vi i flera delar av världen, till exempel i Storbritannien där det samlas in stora mängder av information om människors samtal på sociala medier, mejl, och webbanvändning. Sverige har bland annat fått kritik i frågor som rör våld mot kvinnor och brister i urfolkets, alltså samernas, rättigheter.

Även om det förekommer brott mot de mänskliga rättigheterna betyder det inte att de saknar betydelse. De är till och med en

internationell angelägenhet. När rättigheter kränks i ett land framför andra stater oftast kritik och försöker på så vis att påverka situationen. Även för enskilda personer som har utsatts för kränkningar finns det möjligheter att ställa landet till svars. I Sverige finns det olika instanser dit du kan vända dig om du upplever att dina mänskliga rättigheter har kränkts, till exempel kan du begära skadestånd av staten eller att ett myndighetsbeslut omprövas, klaga till Europadomstolen eller till en av FN:s konventionskommittéer.

..... SAMTAL

Be deltagarna att två och två reflektera över nedan två frågor i några minuter:

• **Ser du några konflikter mellan olika rättigheter? Hur kan dessa krokar hanteras?**

• **Har du själv någonsin upplevt att dina rättigheter har blivit kränkta?**

Sedan kan du be några personer att berätta för gruppen vad de pratade om.

Diskriminering

Att diskrimineras innebär att bli orättvist behandlad eller missgynnad på grund av till exempel kön eller hudfärg. Diskriminering kan ske överallt, exempelvis på arbetsplatsen, i skolan, i trossamfund eller inom sjukvården. Det finns även särskilda bestämmelser om förbud mot diskriminering som gäller statligt utövande, alltså när statligt anställda bemöter allmänheten. Som enskild människa har du alltid rätt att inte bli diskriminerad. Lagen om diskriminering skyddar individer från att bli diskriminerade. Lagen handlar alltså inte om att skydda organisationer eller institutioner.

Det finns sju diskrimineringsgrunder. Du får inte bli diskriminerad på grund av:

- **kön**
- **könsöverskridande identitet eller uttryck** (när en person inte definierar sig som kvinna eller man eller ger uttryck för att tillhöra ett annat kön än det som registrerats vid födelsen)
- **etnisk tillhörighet**
- **religion eller trosuppfattning**
- **funktionsnedsättning**
- **sexuell läggning**
- **ålder**

..... FÖRDJUPNING

LÄSNING – Vart du kan vända dig om dina rättigheter kränks: <https://regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/om-dina-rattigheter-kranks/>

LÄSNING OCH MER – Diskrimineringsombudsmannens hemsida: <https://www.do.se/>

LÄNKAR – Sveriges antidiskrimineringsbyråer: <http://gbgrc.se/lankar/sveriges-antidiskrimineringsbyraer-2/>

WEBBUTBILDNING – Visions digitala utbildning om diskriminering på arbetsplatsen: <http://enarbetsplatsforalla.se/>

Sätt att påverka demokratin

”Folket ska kunna påverka landets politiska utveckling, exempelvis genom att rösta fram eller avsätta regeringen. Möjligheterna att påverka ska vara jämlika. Alla röster ska ha samma värde och varje medborgare ska ha en likvärdig yttrandefrihet, rätt att demonstrera, bilda föreningar med mera.”¹²

..... ÖVNING

Hur kan du påverka demokratin?

Dela ut post-it lappar till deltagarna och be dem att skriva ner på vilka sätt de kan påverka demokratin. Sedan kan de sätta upp lapparna på en vägg och du läser upp vad de har svarat. Efter det kan du visa bilden i PowerPointpresentationen och kanske komplettera med följande exempel.

¹² ”Demokratin står aldrig stilla”, Sveriges riksdag, 2020, s. 32.

Ju fler människor som engagerar sig och använder sina röster desto bättre mår demokratin. Det finns många sätt att påverka och utveckla demokratin, till exempel:

Påverka genom det politiska systemet

Att rösta i alla val, att bli medlem i ett parti eller kanske till och med att starta ett eget parti är kanske de mest uppenbara sätten hur du kan påverka i demokratin. Alla medborgare har även rätt att skicka in remissvar på betänkanden (rapporterna av en utredning) som regeringen lägger fram. På kommunal och regional nivå finns olika mekanismer för hur du kan påverka, till exempel genom att skicka in ett medborgarförslag eller ett folkinitiativ för att få till en kommunal folkomröstning.

Påverka genom organisering och föreningsliv

Den svenska demokratin har i stor utsträckning formats av ett starkt och aktivt föreningsliv. Ungefär 75 procent av folket är medlemmar i minst en av Sveriges 158 000 ideella föreningar. Föreningar är inte bara röstbärare åt olika grupper, utan även demokratiskolor, där människor lär sig att organisera sig, föreningsdemokrati och demokratiska samtal.

Påverka genom opinionsbildning

Det finns olika sätt att medverka i samhällsdebatten för att påverka ett politiskt beslut eller samhällsutvecklingen inom en specifik fråga, exempelvis genom att skriva debattartiklar eller medverka i seminarier. Opinionsbildning kan också handla om att skapa eller öka engagemang för en positiv samhällsutveckling.

Påverka genom att lära dig och andra mer om rättigheter

”Kunskap är makt” är ett känt uttryck. För att ha reella möjligheter att påverka och engagera sig i demokratin är det viktigt att veta vilka rättigheter och skyldigheter vi har. De stora

folkrörelserna använde bland annat folkbildning som verktyg för att skapa stora samhällsförändringar och bättre villkor. Kunskap är även viktig för att ta välinformerade beslut och för att ta ställning i olika frågor.

Påverka genom demonstrationer och manifestationer

I våra grundlagsskyddade fri- och rättigheter ingår även demonstrationsfrihet. Det innebär att vi har rätt att samlas på en plats för att offentligt uttrycka våra åsikter. Ofta handlar demonstrationer om att kräva förändring och att markera starkt emot något som händer.

Demokratins utmaningar

2021 fyller demokratin 100 år. Men det betyder inte att demokratin är fulländad eller färdig. Det är inbyggt i demokratins idé att den förändras över tiden, i takt med människorna och samhället.

Mycket visar att demokratin i Sverige är en av de starkaste i hela världen. Men det finns fortfarande utmaningar och hot. Här är några exempel¹³:

- Extrema politiska rörelser och populister sprider falska nyheter, lögner och hatfulla budskap.
- Få medlemmar i partierna innebär att endast cirka tre procent av folket numera arbetar med att utforma och genomföra de politiska alternativ som väljarna sedan kan rösta på.

- Hat och hot mot de förtroendevalda blir vanligare.
- Ökade ekonomiska klyftor gör att vissa lever i överflöd, medan andra har svårt att få ekonomin att gå ihop.
- Mindre folkstyre, mer marknad och experter: Många menar att privatiseringar och marknadstänkande har tagit över sjukvården, skolan och andra verksamheter som tidigare drevs nästan enbart i offentlig regi.

SAMTAL I HELGRUPP

- **Hur mår egentligen demokratin idag?**
- **Hur kan den utvecklas?**
- **Vilka demokratiska utmaningar står vi inför idag?**
- **På vilket sätt kan du vara med och utveckla demokratin?**

FÖRDJUPNING

PANELSAMTAL – "Demokratins framtid", UR Play (42 min):

<https://urplay.se/program/219696-ur-samtiden-demokratin-100-ar-demokratins-framtid>

LÄSNING – "Demokrati på väg", Sveriges riksdag, kortare texter:

<https://firademokratin.riksdagen.se/fordjupning/demokratins-genombrott/demokrati-pa-vag/#>
och "Framtidens folkstyre":

<https://firademokratin.riksdagen.se/fordjupning/demokratins-genombrott/framtidens-folkstyre/#>

LÄSNING – "Demokratins framtid", Sveriges riksdag, antologi med längre texter:

<https://firademokratin.riksdagen.se/globalassets/05.-global/bestall-och-ladda-ner/demokratins-framtid-v2020.pdf>

ENKÄT 2

Nya perspektiv?

Tror du att du har kunnat påverka deltagarnas idéer om demokrati och mänskliga rättigheter?

Som avslutning ska de besvara samma frågor som i början. Denna gång är det en annan länk: www.tinyurl.com/demokrati2

När alla har skickat in sina svar, kan du fråga om de svarade på samma sätt eller om deras syn har ändrats. Har de fått nya perspektiv och kanske till och med ändrat sin åsikt i en viss fråga? Tycker du att du har kunnat göra skillnad genom din workshop?

¹³ "Demokratin står aldrig stilla", Sveriges riksdag, 2020, s. 33.

Fler materialtips

DEMOKRATIINDEX OCH DEMOKRATIRAPPORTER

V-dem, "Liberal Democracy Index":
<https://www.v-dem.net/en/publications/democracy-reports/>

Freedom House, "Freedom in the World":
<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

The Economist Intelligence Unit (EIU), "Democracy Index":
<https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>

FÖRENINGSTEKNIK

Grundläggande webbutbildning om föreningsteknik "Ny I förening", Sensus:
<https://nyiforening.sensus.se/>

Boken "Att starta och driva en förening", Sensus:
<https://www.sensus.se/ledare/studiematerial/starta-forening/>

Fritidsguiden (på 5 olika språk) och korta filmer om föreningslivet, Bilda:
<https://www.bilda.nu/material-och-metoder/studiematerial-nad-natverk-aktivitet-delaktighet>

SAMHÄLLSORIENTERING FÖR NYANLÄNDA

Boken innehåller kapitel som "Individens rättigheter och skyldigheter" och "Att påverka i Sverige":
https://www.informationsverige.se/globalassets/dokument/boken-om-sverige/omsverige_v7_se.pdf

Hemsidan "informationsverige.se" förklarar bl.a. MR, demokrati, lagar och myndigheter i Sverige:
<https://www.informationsverige.se/sv/mer-om-sverige/>

Vill du fortsätta ditt arbete
för demokrati och mänskliga
rättigheter i trossamfundet?

Hör av dig till Myndigheten för
stöd till trossamfund för att se
hur vi kan stötta dig!

Myndigheten för stöd till trossamfund

Box 14038, 167 14 Bromma

Telefon 08-453 68 70
info@myndighetensst.se

Myndigheten för stöd till trossamfund

Box 14038, 167 14 Bromma

Telefon 08-453 68 70

info@myndighetenst.se